

نگاهی به عروسک‌هایی که با دست‌های دنیا فنی‌زاده جان گرفتند

مادر عروسک‌ها

حسینی/ دهان نیمه باز و چشم‌های معصوم با نگاهی ساده و آشنا و دست‌هایی که رها و بی تابانه حرکت می‌کردند. یک عروسک با کلاه قرمز. «کلاه قرمزی» محبوب که همه جذابیت‌های حرکتی‌اش را مدیون دست‌های پُرانرژی بانوی هنرمند و علاقه‌مند، «دنیا فنی‌زاده» بود. کسی که پیش از «کلاه قرمزی» با عروسک‌های شیرین دیگری، به کودکی و نوجوانی بسیاری از مارنگ و نشاط و خاطره بخشید. از جمله فعالیت‌های هنری فنی‌زاده در قالب عروسک‌گردان که حرفه‌ای دشوار و ارزشمند است، می‌توان به برنامه عروسکی

تلویزیونی «چتر با آواز باران» اشاره کرد که اولین کار حرفه‌ای او محسوب می‌شود. در این برنامه که برای شبکه اول ساخته شده بود، دو عروسک حضور داشتند؛ دو جوجه که مرحوم فنی‌زاده مسئولیت عروسک‌گردانی و آوازخوانی یکی از این جوجه‌ها را بر عهده داشت. کار دیگر او «زاغچه کنجکاو» بود که کارگردانی آن را رضا فیاضی بر عهده داشت؛ اثری که از فنی‌زاده، چهره‌ای قابل اعتماد در عرصه عروسک‌گردانی ساخت و جایگاه او را به عنوان عروسک‌گردان در برنامه‌های تلویزیون تثبیت کرد. در کنار این هنرنمایی‌ها، از آثار ماندگار و خاطره‌انگیز دیگری نیز می‌توان نام برد که برای بسیاری از کودکان و نوجوانان قدیم، حسی نوستالژیک به همراه دارد؛ «گره آوזה خوان» یکی از همین آثار است که دنیایی خاطره‌شیرین و دلنشین برایمان زنده می‌کند. این فیلم به اضافه فیلم «نخودی»، فرصت کسب تجربه در فضای سینما را برای دنیا فراهم کرد. از آثار تلویزیونی دیگری که «دنیا فنی‌زاده» با آن‌ها همراه بود می‌توان به: «بیزنگوله‌پا»، «هادی و هدی»، «خاله عنکبوت»، «موش نمکی»، «جفجغه و فرره»، «جینگیل و فینگیل»، «اتل متل»، «صندوق پست»، «قصه‌های خاله قورباغه»، «روپاه و خرس»، «دارا و اسرار»، «رفوزه»، «قصه‌های آتقی»، «قصه‌های هاجر»، «خانه گلبراینا»، «شنگول و منگول» و «عطر و گلاب بپاشید» اشاره کرد. پیش از ظهور «کلاه قرمزی» محبوب با آن حرکات دلچسب و ماندگار، تیم موفق‌تری اعضای اصلی آن را «ایرج طهماسب» و «حمید جبلی» تشکیل می‌دادند از همکاری «دنیا فنی‌زاده» بهره‌مند بودند و همین همکاری و هماهنگی موفق، زمینه‌ساز پررنگ‌تر این عروسک‌گردان را برای جان‌بخشیدن به کاراکتر کلاه قرمزی دوست‌داشتنی فراهم ساخت.

هفت عروسک‌گردان معروف

رعیت نواز/ وقتی ما دهه شصتی‌ها بچه بودیم، جذابیت برنامه‌های تلویزیونی، به خصوص شخصیت‌های عروسکی به حدی بود که گاهی آنقدر پای تماشایشان می‌نشستیم که خوابمان می‌برد. عروسک‌گردان‌ها، نقش مهمی در جان‌بخشیدن به عروسک‌های خاطره‌انگیز دارند و بد نیست بدانید بسیاری از چهره‌های معروفی که این روزها آن‌ها را در تلویزیون و سینما می‌بینیم و می‌شناسیم، قبلاً عروسک‌گردان یکی از عروسک‌های کودکی‌مان بودند. شاید مرور برخی از این نام‌ها و چهره‌ها، خالی از لطف نباشد.

■ مرضیه برومند

کارشناس هنرهای نمایشی از دانشکده هنرهای زیبای دانشگاه تهران. کارگردان مجموعه‌های «مدرسه موش‌ها»، «خونه مادر بزرگ»، «شهر موش‌ها» و عروسک‌گردان نقش پیرزن در نمایش معروف میهمان ناخوانده-۱۳۶۱

■ مسعود کرامتی

تهیه‌کننده، کارگردان و بازیگر سینما، تلویزیون و تئاتر که از معروف‌ترین کاراکترهایی که عروسک‌گردانی کرده، می‌توان به «دُم دراز» در مدرسه موش‌ها-۱۳۶۳ اشاره کرد.

■ ایرج طهماسب

فارغ‌التحصیل رشته تئاتر از دانشگاه تهران که کارش را با عروسک‌گردانی در مجموعه «مدرسه موش‌ها» با نقش دهم‌بزرگ آغاز کرد و با نقش‌های «هاپوکومار» در مجموعه خونه مادر بزرگ-۱۳۶۶ و نویسندگی و کارگردانی مجموعه کلاه قرمزی ادامه داد.

■ حمید جبلی

صدایپیشه خوش ذوق کلاه قرمزی، پسر خاله و گنجیلی است که عروسک‌های زیادی را عروسک‌گردانی کرده و «اق بابا» در هادی و هدی-۱۳۶۵ و «کیل» در مدرسه موش‌ها-۱۳۶۶ از شاخص‌ترین آن‌هاست.

■ مریم سعادت

خانم جمالی سریال «زی‌زی گولو» با مدرک کارشناس تئاتر عروسکی از دانشکده هنرهای دراماتیک که عروسک‌گردانی را با نقش‌های «نوک‌ملا» در خونه مادر بزرگ و «زی‌زی گولو»-۱۳۷۳ تجربه کرد.

■ فاطمه معتمدآریا

فارغ‌التحصیل رشته هنر و بازیگری که نقش‌های «گل باقالی‌خانم» در خونه مادر بزرگ و «نارنجی» و «خواهر نارنجی» در مدرسه موش‌ها را عروسک‌گردانی کرده‌است.

■ حسن پور شیرازی

بازیگر سریال‌هایی مثل «نرگس» و «کیمیا» فارغ‌التحصیل رشته بازیگری و کارگردانی و دارای مدرک کارشناسی تئاتر که در برنامه بهار بهار (۱۳۶۵) عروسک‌گردان بود.

واکنش‌های اینستاگرامی

چهره‌ها به درگذشت دنیا فنی‌زاده

مجیدی- هنرمند تئاتر عروسکی و عروسک‌گردان شخصیت دوست‌داشتنی «کلاه قرمزی» که از سرطان رنج می‌برد، روز گذشته از دنیا رفت. جمعی از هنرمندان با انتشار پست‌هایی در صفحه اینستاگرام شخصی‌شان، درگذشت دنیا فنی‌زاده را به خانواده‌وی و جامعه رسانه تسلیت گفتند که در ادامه، چند مورد را مرور می‌کنیم.

حمید جبلی: «پس از چندین سال، از امروز دیگر کلاه قرمزی رفیق و هم‌صحبش را در کنارش ندارد. چقدر با او درد دل می‌کردی و گویا از جان خودت به‌او دمیده بودی. پر کشیدنت بسیار برایمان زود بود و هیچ‌وقت نبودنت را در کنارمان باور نمی‌کنیم.»

ایرج طهماسب: «بیش از ۱۵ سال همکاری و رفاقت با کلاه قرمزی را هرگز و تا هیچ زمانی فراموش نخواهیم کرد. امروز آسمان هم برای تو می‌بارد دنیای عزیز و چه بی‌تاب است از وقت رفتنت. گویی در آسمان‌ها هم برایت اشک می‌ریزند...

رامبد جوان: «دنیای همیشه عزیز و مهربان، دوست قدیمی! متأسفم بابت دردهایی که کشیدی و کاری از ما برنیومد. آروم بخواب. به خانواده محترم و دوستان عزیز دنیا فنی‌زاده تسلیت می‌گم.»

مهرداد صدیقیان: «کلاه قرمزی بدون تو چیکار کنه دنیا خانم؟ هم‌همون مثل کلاه قرمزی خیلی داریم غصه می‌خوریم. مطمئناً جات تو بهشته. دل چند نسل از این سرزمین با هنرنمایی شما شاد شده. مگه می‌شه شادی دل این همه کودک واسه آدم خیر نیاره؟»

علی انصاریان: «بانو دنیا فنی‌زاده هم رفت، فردی که به عروسک‌های زیادی جان داد ولی خودش بی‌جان ماند. ممنونم از تمام لحظه‌های شادی که در ذهن ما به‌جا گذاشتی و عروسکی را جان دادی که ماندگار شد و می‌ماند. روحت شاد و آرام. یا علی.»

محمد بحرانی: «تنها شدی رفیق. تنهایی سخته. وای وای وای. دیگه هیچ شکلاتی کام‌تلخ‌تو شیرین نمی‌کنه. تلخه. خیلی تلخ. دنیا فنی‌زاده، مادر کلاه قرمزی پر کشید.»

داریوش فرضیایی: «عروسک‌ها نیز تنها می‌شوند.

کلاه قرمزی بی‌دنیا شد. روحت شاد.

شبنم قلی‌خانی: «چقدر دلم گرفت از شنیدن این خبر. دنیایی که به عروسک‌خاطره ساز کودکی‌ام کلاه قرمزی جان می‌داد، اکنون بی‌جان است. روحت شاد و یادت سبز.»

سیند امیر سلیمانی: «فکر کنم سیزده چهارده ساله بودم که با کلاه قرمزی هفت ساله آشنا شدم. دنیای ما بزرگ و بزرگ‌تر و پر از دغدغه شد اما دنیای کلاه قرمزی همونقدر موند که موند. دنیا فنی‌زاده هم رفت، مثل عمر ما که هر روز سریع‌تر و سریع‌تر، پشت و گرد و غبار صبحگاهی و عصرگاهی و شامگاهی، یکی یکی مسافراشو پیاده می‌کنه. امروز به کلاه قرمزی حسودی کردم که هنوز هفت ساله مونده.»

پرونده‌ای درباره عروسک‌گردانی، به بهانه درگذشت دنیا فنی‌زاده

کلاه قرمزی، دنیایش را از دست داد!

دیروز کلاه قرمزی، مادرش را از دست داد. دنیا فنی‌زاده، عروسک‌گردان کلاه قرمزی دیروز صبح از دنیا رفت.

خانم فنی‌زاده! شما فقط به کلاه قرمزی و خاله قورباغه و عروسک‌های دیگر جان نبخشیدید، شما خالق بسیاری از لحظات قشنگ و لبخند شیرین بچه‌های دیروز و امروز هم هستید. دلمان برایتان خیلی تنگ می‌شود و قول می‌دهیم از همین امروز، قدر «دست»‌های توانا و هنرمندی که به تمام عروسک‌های دنیا جان می‌بخشدند را بیشتر بدانیم. رفتن شما تلخ است و شاید مرور خاطراتی که شما و دیگر عروسک‌گردانان خوب کشورمان در لوح قلمبان رقم‌زدید بتواند این تلخی را کم کند.

ما آدم‌ها به دنیای عروسک‌ها مديونيم. از همان بچگی، که رنگ‌ها و شورها و صداها به ذهن و قلمبان سرازیر می‌شد و نمی‌دانم اگر این عروسک‌های شیرین و قصه‌های جذاب‌شان نبود، تلخی واقعیت‌ها چه بر سر کودکی معصومان می‌آورد! ما به عروسک‌ها، به امثال کلاه قرمزی عزیز، یک دنیا خاطره و کودکی و سادگی مديونيم. کلاه قرمزی که وقتی کم‌سن و سال بودیم، باورمان نمی‌شد یک بچه مثل خودمان نباشد و نمی‌دانستیم کسی، جایی، دور از چشمان ما، با «دست»‌های مهربانش به رفیقمان جان بخشیده؛ کسی که «دنیا» و «مادر» کلاه قرمزی است. کسی که سال‌ها، پا به پای ما کودکی کرد و امروز دیگر بین ما نیست:

شیرین‌ترین یادگار دنیا فنی‌زاده!

زی‌زی گولو، گره‌آوזה خوان، پسر خاله، سنجد، بیعی و جلاجناب خان؛ کم نیستند عروسک‌هایی که بزرگ و کوچک دوستشان دارند و با آن‌ها خاطره دارند اما هیچ کدام محبوبیت، قدمت و خاطره‌انگیزی کلاه قرمزی را ندارند. عروسکی که ناشی با گروه ایرج طهماسب گره خورده، مرضیه محبوب سازنده‌اش بوده، حمید جبلی به آن صدا بخشیده، اما حرکاتش را مدیون دنیا فنی‌زاده است که دیروز از بین ما رفت. شاید در نظر خیلی از ما سخت‌ترین کار در خلق یک شخصیت عروسکی، در کنار ایده پردازی خوب، به عهده صدایپیشه باشد، اما خود اهالی هنر معتقدند عروسک‌گردان‌ها جایگاه ویژه‌ای در هویت دادن به عروسک‌ها دارند. عروسک‌گردانی کار سختی است. خیلی از چهره‌های شاخص سینما و تلویزیون زمانی عروسک‌گردان بوده‌اند. عروسک‌گردانی ذوق و توانمندی خاصی می‌خواهد. همین جناب خان خودمان، هر چه قدر چهره‌بازهای داشته باشد، هر چه قدر محمد بحرانی با لهجه جنوبی به این شخصیت روح بدهد، باز هم نمی‌توان او را بدون دو عروسک‌گردان هماهنگ و خلأکش تصور کرد؛ همان طور که نمی‌توان کلاه قرمزی دوست‌داشتنی را بدون دنیا فنی‌زاده تصور کرد. کلاه قرمزی شیرین‌ترین یادگار دنیا فنی‌زاده برای ماست. عروسکی که روی ماشین نشسته بود و باهای لاغرش را آویزان کرده بود و آواز غمناکی می‌خواند. آوازی که خیلی از ما را که آن موقع بچه بودیم، به گریه می‌انداخت. سال‌ها از روزگاری که «کلاه قرمزی» را در برنامه صندوق پست و بعدها در سینما دیدیم می‌گذرد ولی هنوز هم مثل روز اول، برایمان تازه و شیرین و غافلگیرکننده است. جوری که این سال‌ها، شب‌های تعطیلات نوروز، زودتر و مشتاق‌تر از بچه‌ها، پای تلویزیون می‌نشینیم تا ماجراهای خنده‌دارش را ببینیم. قصه‌های پسر بچه شیطان و بازیگوشی که با پسر خاله و پسر عمه‌اش زندگی می‌کند و مثل همه بچه‌های معمولی، منطق مخصوص به خودش را دارد، بی‌تاب و کم‌صبر است و از همه مهم‌تر: صادق و صاف و ساده است. عروسک جذابی که با حضور دلنشین آقای مجری با بازی ایرج طهماسب که همواره سعی دارد با تذکر نکات اخلاقی و تربیتی، نقش مثبتی داشته باشد، کامل می‌شود. کلاه قرمزی، عروسک شیرینی است که به گفته سازنده‌اش، مرضیه محبوب اول یک مورچه بود: «عروسک کلاه قرمزی اول یک مورچه بود و عروسک پسر خاله هم، یک کفشدوزک. از آنجا که سال ۷۲ و زمان ساخت مجموعه صندوق پست، وقت کمی برای آماده کردن عروسک‌ها داشتیم، برای ساخت عروسک کلاه قرمزی و پسر خاله

سلام آقای کلاه قرمزی!

مرتضی اخوان - امروز که این نامه را می‌نویسم، دنیایتان از دنیا رفته است. همین دیروز بود که برایش دست به دعا برداشته بودم. دنیا را نمی‌شناختم اما تو را می‌شناختم. پسر بچه شیطانی که با شیطنت‌هایش صدای آقای مجری را در می‌آورد. پسرکی که دست‌هایش بیشتر از حد معمول تکان می‌خورد. تکان که می‌خورد دلمان غنچ می‌رفت. با آن صدای شیرین جبلی که می‌گفت: «سلین... حالت خفه؟» و ما، حتی ما بزرگ‌ترها پرت می‌شدیم به سال‌های بچگی. به روزهایی که چشم‌مان به صندوق پست آقای مجری بود و حواس‌مان پی‌پسر خاله.

انگار همین دیروز بود که دنیا با دست‌های هنرمندش دست‌هایت را تکان می‌داد. راستی آقای کلاه قرمزی! امروز که دیگر دنیا از دنیا رفته است، شما چطورید؟ شنیده‌ایم خشک‌تان زده است. شما هم شو که شده‌اید. شنیده‌ایم هیچکس حاضر نیست شمار اتکان دهد! شنیده‌ایم آقای جبلی هم دیگر صدایش به تن‌تان جان نمی‌دهد. شنیده‌ایم رفیق‌اید که روی کیبوت ماشین آقای مجری نشسته‌اید. کش‌هایتان را جفت کرده‌اید کنار تان. بغض کرده‌اید. حالا که دنیا رفته است، دنیای شما چطور خواهد بود؟ دیگر لبخندی به روی لپتان می‌آید؟ دیگر شیطنت‌تان گل می‌کند؟ دیروز که خبر فوت دنیا آمد، دیروز که شنیدیم دیگر کلاه قرمزی دنیا ندارد، تن‌مان لرزید. راستی اسمسال چه کسی تن‌تان را مقابل چشم‌های میلیون‌ها ایرانی مشتاق در جعبه جادومی گرداند؟

آقای کلاه قرمزی! حقیقتش حال ما هم خوب نیست. دنیا برای دنیایان، کوچک‌تر از آنی بود که تولد دوباره‌تان را در جعبه جادوی نوروز ۹۶ ببیند. آقای کلاه قرمزی! لطفاً زنده بمانید. زنده بمانید تا دنیای دیگری به تن‌تان جان بدهد. جان بدهد تا دنیا از آن دنیا شما را ببیند که برایش شعر می‌خوانید: «تو ای فرشته خوب از آسمون نیگا کن / ببین چه دردی دارم / درد منو دوا کن...»